

Naomi Alderman

*Het boek van
leugenaars*

Roman

vertaald door Elinor Fuchs

MEULENHOF

Oorspronkelijke titel: *The Liars' Gospel*
Oorspronkelijke uitgever: Viking, Penguin Books
Copyright: © 2012 Naomi Alderman
Copyright Nederlandse vertaling: © 2013 Elinor Fuchs
en J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam
Vormgeving omslag: B'IJ Barbara
Vormgeving binnenwerk: Steven Boland
Beeld omslag: Crows © RJTT-COMMON/Alamy
Vertaling citaat W.H. Auden op pagina 7: Jan Emmens

ISBN 978-90-290-8885-5

ISBN 978-94-6023-579-5 (e-boek)

NUR 302

www.meulenhoff.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor mijn leraren. Vooral zij die mij Latijn en Hebreeuws leerden
en daarmee in staat stelden beide zijden te zien.*

Op Breughels Icarus bijvoorbeeld keert alles zich op zijn dode gemak af van de ramp, de ploeger zou de plons kunnen hebben gehoord, de verzaakte schreeuw, maar voor hem is het een mislukking die van geen enkel belang is.

‘Musée des Beaux Arts’, W.H. Auden

Personages

Joden

(vernederlandste namen staan in cursief)

Jehosjoea/ <i>Jezus</i>	een wandelende genezer en leraar
Mirjam/ <i>Maria</i>	de moeder van Jehosjoea, en meerdere andere kinderen, woont in het dorp Natsrat
Gidon van Jaffo	een vluchteling
Josef/ <i>Jozef</i>	Mirjams echtgenoot, een timmerman
Sjimon	
Jirmijahoe	} zonen en dochters van Mirjam
Jehoeda	
Iov	
Dina	
Michal	
Rachav	een vrouw uit Natsrat
Ezra de Leermeester	een schriftgeleerde
Jehoeda van Keriot/ <i>Judas</i>	een volgeling van Jehosjoea
Pinchas	Mirjams broer
Sjmoeël	Mirjams broer

Elkannah	Jehoeda's echtgenote
Kajafas	de kohen gadol, de hogepriester van de tempel in Jeruzalem
Annas	schoonvader van Kajafas, een voormalige hogepriester
Kajafas' vrouw	een goed opgeleide vrouw
Darfon de leviet	een tempeldienaar
Natan de leviet	het hoofd van de tempeldienaren, Kajafas' vriend
Hodia's dochter	een gereedstaande echtgenote
Elikan	een jonge priester
Bar Avo/ <i>Barabbas</i>	een rebel en een moordenaar

Giora	} rebellen, vrienden van Bar Avo
Jaïr	
Matan	

Avraham	een rebellenleider
Ananus zoon van Annas	de nieuwe hogepriester van de tempel in Jeruzalem

Romeinen, of leden van andere volken

Pompeius	een legeraanvoerder, ook bekend als Pompeius de Grote
Calidorus	een rijke handelaar
Pomponius	een volgzame vriend van Calidorus
Tiberius Caesar	de keizer
Pontius Pilatus	de prefect van Judea
Caligula	de nieuwe keizer
Marullus	de nieuwe prefect van Judea
Titus	een legeraanvoerder, later keizer

Zo is het gegaan.

Het is belangrijk het lam te kalmeren, dat is de eerste stap. Een jongeman die de vaardigheden van het priesterschap leert, benadert het werk soms met bruutheid. Maar het moet zacht gedaan worden, liefdevol zelfs. Lammeren zijn goedgelovige dieren. Leg de hand op de kop van het lam, net boven de plek tussen de ogen. Haal langzaam en gelijkmatig adem, dicht bij het dier zodat je de volle geur van de wol inademt. Als je gespannen bent, zal hij het voelen. Zet je schrap. Fluister de heilige woorden. Klem het mes stevig vast, zoals geoefend. Steek het lemmet snel en soepel in de nek, net onder de kaak. Er mag geen hapering zijn. Het mes moet zo scherp zijn dat druk zetten vrijwel niet nodig is. Maak één gelijkmatige en vlugge haal omlaag, waarbij de pezen en zenuwen worden doorgesneden terwijl het bloed begint te stromen en de spieren van het lam krampachtig samentrekken. Trek het mes eruit. De hele beweging mag niet langer duren dan een enkele ademhaling.

Houd het lam zo vast dat het bloed omlaag stroomt, dat het kan worden opgevangen in de heilige offerschaal. Er is een grote hoeveelheid bloed; het leven zit in het bloed. Dit is het moment om het bloed in je eigen lichaam te overpeinzen, hoe snel en eenvoudig het vergoten kan worden, hoe het op een dag zal ophou-

den met stromen. Het brengen van een offer is een confrontatie met kwetsbaarheid. Jouw bloed is niet roder dan het bloed van dit dier. Jouw huid niet stugger. Jouw begrip van de gebeurtenissen die zullen leiden tot je eigen dood, is waarschijnlijk niet groter dan het bevattingsvermogen van dit lam.

De geur is sterk: ijzer en zout en iets scherps. Een priester vangt het bloed op in de offerschaal. De schaal stroomt vol. De priester sprenkelt met het bloed, sprengt het op de vier hoeken van het altaar. De geur wordt sterker. Het lam stopt met stuip-trekken. De laatste sporen van leven zijn verdwenen. Zo snel gaat het. Als het bloed is weggevloeid, snijd dan de huid open en stroop die af. Nu is het dier spijs. Ieder levend wezen is spijs voor een ander. Denk je dat de mug – een van Gods kleinste schepsels – ons als iets anders ziet dan voedsel? Op een dag zul je door wormen worden verteerd – denk je dat zij je intelligentie, je vriendelijkheid, je rijkdom, je schoonheid zullen opmerken? Alles wordt door iets anders opgegeten. Denk niet dat je meer bent dan dit lam omdat je bronzen messen hebt. Wij allen zijn lammeren ten overstaan van de Almachtige.

Verwijder de heilige organen uit het vlees. Trek ze los, ontwar en snijd de zenuwen door die ze op hun plek houden. Zojuist nog hadden ze een doel: zoals iedere man in de tempel hadden ze hun taken te vervullen. Nu zijn het dingen om te verbranden in het heilige vuur. Zorg dat je niet in de darmen prikt; de stank zal weerzinwekkend zijn. Dit is geen spiritueel ritueel, het is een lichamelijke aangelegenheid. Vergeet niet dat jouw darmen ook feces bevatten, dat de vrouw die je het meest begeert, op dit en op ieder ander moment, vol slijm en feces is. Wees nederig. Verwijder de verboden vetten die niet mogen worden gegeten: het vet rond de buikholte en het niervet.

Leg de organen en de verboden vetten in het vuur op het altaar en laat ze branden. Loof dan de Almachtige, die ons deze heilige taak heeft toebedeeld, die ons het verstand heeft geschonken. Zijn werken te begrijpen, die ons boven de dieren heeft ge-

plaatst in kennis en in wijsheid. Terwijl de vetten branden, de buitenste vliezen zwart blakeren, de zachte witte substantie smelt en tussen de brandende takken omlaag druppelt, zal de geur zoet en zalig zijn. Dit zijn de geurige gaven voor de Heer. Je mond zal beginnen te kwijlen, je maag begint misschien wel te rommelen, als je al een tijdje niet gegeten hebt. Je bent geen engel, een lichaamsloze geest zonder verlangen. Je bent een lichaam, net als dit lam. Je wilt dit vlees eten. Je bent ook een ziel, temeer om je Schepper te loven. Vergeet niet wat je bent. Bid. Als de vetten en organen zijn verbrand, mag het karkas van het dier worden verwijderd. Het zal voor jou en je medepriesters worden bereid. Aldus zul je de maaltijd delen met God.

Dit is het dagelijkse offer. Iedere dag, tweemaal per dag, 's ochtends en 's avonds, een eenjarig lam, zonder enig gebrek. Iedere keer is het iets heiligs. Iedere keer wordt het dier geslacht ter ere van God, niet louter om onze honger te stillen. Iedere keer, terwijl het leven uit het dier bloedt, moet de priester kijken, aandachtig zijn, dankzeggen voor het dier wiens leven is teruggekeerd naar zijn Schepper en wiens vlees de Heer geurige gaven en Zijn dienaars voedsel verschaft.

Ze wisten dat het die dag zou zijn. Het is onmogelijk om de ontwikkelingen van een strijd op de voet te volgen zonder te weten wanneer hij zal worden beslecht. Vooral wanneer het een strijd is om de stad waarin je woont.

Ze hadden zo lang mogelijk het leger weerstand geboden. Aanvankelijk waren ze in het voordeel geweest: de muren waren hoog, de wallen breed. Terwijl het leger beneden aan het werk was, het ravijn vulde met rotsblokken en gevelde bomen, wierpen zij stenen en pijlen naar hen. Ze werkten in ploegen, dag en nacht, haalden door de kelderdeuren alles even snel uit de gracht als het erin gegooid werd. Ze streden. Maar God werd hun ondergang.

De Heer gebod hun op de heilige sabbat te rusten. Op die dag kon de belegerende vijand terrein winnen. Week na week, sabbat

na sabbat, el na el, werd het ravijn opgevuld. Ze werkten twee keer zo hard, maar het was niet genoeg. Het aanvallende leger werkte harder. Ze zagen dat het ravijn weldra zo vol zou liggen dat een platform kon worden opgericht, dat ladders konden worden neergezet en stormrammen in stelling konden worden gebracht.

Op de dag dat de platforms werden opgericht, wisten ze dat het eind in zicht was. Ze waren niet bang; dat zou pas veel later komen, ze hadden nog niet gezien hoe hongersnood leidt tot kannibalisme, tot moord, tot kindermoord. In plaats van angst voelden ze woede. Ze bewoonden een stuk land tussen de rivier en de zee, een noodzakelijk gebied voor wie de heerschappij over deze regio wil. Zij stonden toevallig in de weg. Het kwam hun als oneerlijk voor dat de wereld op deze manier werkte. Ze verhieven hun stem naar de Heer.

In de tempel hoorde de hogepriester de stormram nu dag en nacht tegen de stadsmuur beuken. Iedere weergalmende dreun richtte op zichzelf weinig schade aan. Een kleine hoeveelheid stof, een uiterst geringe verschuiving van een van de stenen mischien. Maar beetje bij beetje, dag en nacht, zouden die ceders van tweemaal de armwijdte van een man de muur verwoesten. De mensen konden zien hoe de stenen naar binnen puilden.

Het was vlak voor zonsopgang toen de eerste steen viel. Dat gebeurde aan de voet van de muur, niet helemaal onderaan, en in het glinsterende ochtendlicht leken de opstuwende stofdeeltjes te glimmen terwijl hij omlaag denderde en met een knal op de grond kwam. Toen hij viel, was het doodstil in de stad. Buiten joelden en schreeuwden de soldaten en ze verdubbelden hun inspanningen. Maar in de stad heerste één moment slechts verbijssterde afschuw. Ze hadden geweten dat het zou gebeuren maar toch geloofden ze het pas toen ze het zagen. De onneembare muur was doorbroken. Toen werd er geroepen. Haal mannen, haal vuur, haal zwaarden, houd de indringers tegen!

In de tempel renden de jonge priesters naar hun meester en riepen wat ze hadden gehoord. De hogepriester keek hoe ze ren-

den, hoe hun gewaden wapperden, hun voeten glibberden over de met bloed bespatte vloer. Hij wist wat zij hem kwamen vertellen. Iedereen in de stad wist wat het betekende dat het gedreun was opgehouden. Waren de offers nu minder nodig? Hoefden de mensen niet langer dicht bij God te worden gebracht, om de korte duur van hun eigen leven te begrijpen?

Hij luisterde naar de woorden die ze buiten adem uitspraken. Een van hen smeekte hem de tempel te verlaten. Een ander eiste dat alle gezonde jonge priesters de strijd zouden aanbinden. Een derde stelde voor om naar buiten te gaan en de veroveraar uitbundig te begroeten. De veroveraar kwam eraan, herhaalde hij, hij was onderweg naar de tempel.

De hogepriester zei tegen hen: ‘Twee lammeren, zonder enig gebrek. Een ’s ochtends, een tegen het vallen van de avond. Samen met een spijsoffer van fijn meel aangemaakt met olie. Dit is het brandoffer dat op de Sinai is ingesteld. Een offer voor de Heer.’

Ze werden stil. Maar, protesteerde een van hen, de veroveraar is in aantocht. De anderen brachten hem tot zwijgen, rechtten hun rug en trokken hun gewaad om zich heen. Ze zetten zich haastig aan hun taak, hun handen en benen bekend met het ritueel, al vlogen hun gedachten alle kanten op. De een begon het reukwerk te branden, de ander de as weg te halen, weer anderen legden vers hout neer.

Terwijl de zon aan de horizon opkwam, slachtten ze het lam. Ze sprenkelden zijn bloed. Enkele priesters huilden stilletjes. Allen konden het geschreeuw buiten de poorten van de tempel horen. Niettemin gingen ze door met het scheiden van de organen, het heilige verboden vet. Ze hoorden de ritmische pas van het leger, de afschuwelijke dreun waarmee honderd rechtersvoeten gelijktijdig neerkomen. Schijnbare gelijkvormigheid. Alsof ze één wezen konden worden. Alsof ieder van hen, als dit lam, niet volstrekt alleen zou zijn op het moment van sterven. Niemand anders zal je van je eigen dood redden, dat is zeker.